

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΗΡΩΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ
ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Αγγελική Χ. Κιουρτσή-Μιχαλοπούλου

*« Ο άνεμος που πνέει από τα μνήματα των Αρχαίων μας έρχεται μυρωμένος,
σαν ν' άγγιξε τριανταφυλλιά.*

*Τα μνημεία είναι εγκάρδια και συγκινητικά
και εικονίζουν πάντοτε τη ζωή.*

*Ο καλλιτέχνης στήνει μόνο την απλή παρουσία των ανθρώπων,
συνεχίζοντας έτσι την ύπαρξή τους και διαιωνίζοντάς την».*

Γκαίτε

Η λατρεία των νεκρών και η απόδοση τιμής σ' αυτούς στάθηκε σε όλο τον αρχαίο ελληνικό κόσμο, και όχι μόνο, βασικό θρησκευτικό καθήκον των ζωντανών. Γι' αυτό και υπήρχαν διάφορες μορφές επιτύμβιου μνημείου στην Ελλάδα, όπως ο τύμβος, οι στήλες, οι κούροι, το επιτάφιο πολυτελές αγγείο, το τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο που επενδύεται από πήλινες ή μαρμάρινες πλάκες κ.ά.

Ο άμορφος λίθος που μπαίνει στα γεωμετρικά χρόνια ως «σήμα» πάνω στον τύμβο (=σημάδι ότι υπάρχει τάφος) γίνεται αργότερα ενεπίγραφος ακανόνιστος λίθος, ενώ παράλληλα χρησιμοποιείται ο ασκάλιστος λίθος και το ενεπίγραφο βάθρο. Με το πέρασμα του χρόνου εξελίσσεται σε καλαίσθητη μακρόστενη πλάκα, πάνω στην οποία μπαίνει η μορφή του νεκρού, χωρίς ποτέ αυτός να εικονίζεται νεκρός. Επιστέφεται πάντα η αρχαϊκή στήλη είτε με ταφικό ζώο, λέοντα ή σφίγγα, είτε με ανθέμιο. Ο τύπος με το ζώο ίσως είναι ελλαδικός, ενώ ο τύπος με το ανθέμιο είναι ιωνικός.

Τα Ηρώα είναι επιτύμβια μνημεία, τα οποία δημιούργησε η ευγνωμοσύνη των πολιτών γι' αυτούς που θυσιάστηκαν στους πολέμους της πατρίδας. Ιδρύονταν πάνω στον τάφο προσώπων τα οποία είχαν ηρωοποιηθεί, καθώς και προς τιμήν πολλών μαζί νεκρών, οι οποίοι πολέμησαν ηρωικά και έπεσαν στο πεδίο της μάχης, όπως ο λέων της Αμφιπόλεως και ο λέων της Χαιρωνείας.

Η παράδοση αυτή βλέπουμε να συνεχίζεται και στη Θάσο, της οποίας τα σύγ-

χρονα Ηρώα δε διαφέρουν ως προς το στόχο τους και τη μορφή τους από αυτά, για τα οποία έγινε λόγος πιο πάνω. Από επιτόπια έρευνά μου προέκυψε ότι Ηρώα βρίσκονται σε 12 χωριά της Θάσου. Είναι τοποθετημένα στην κεντρική πλατεία τους είτε στο προαύλιο του κτιρίου του Δημοτικού Διαμερίσματος ή της Εκκλησίας και είναι φτιαγμένα από εγχώριο λευκό μάρμαρο.

Για να τα εξετάσω τα Ηρώα τα κατέταξα σε τρεις ομάδες:

Α) Εκείνα των οποίων η εξατομικευμένη κατασκευή τα κάνει εντελώς διαφορετικά από τα άλλα (6 τον αριθμό),

Β) Τα πολύ απλά τετράπλευρα χτιστά ταφικά μνημεία, που έχουν επενδυθεί με λευκές μαρμάρινες πλάκες και έχουν επάνω τους μια απλή μόνο επιγραφή (4 τον αριθμό) και

Γ) Εκείνα που είναι επίσης τετράπλευρα χτιστά ταφικά μνημεία αλλά είναι πιο προσεγμένα και διαφοροποιούνται από τα όμοιά τους (3 τον αριθμό).

Α' Ομάδα Ηρώων

1. Ηρώο ΔΙΜΕΝΑ

Βρίσκεται στην κεντρική πλατεία, δίπλα στα ερείπια της παλαιοχριστιανικής βασιλικής, επί της οδού Παύλου Μελά.

Είναι φτιαγμένο από μάρμαρο μονοκόμματο λευκό, στιλβωμένο, με αραιές λοξές κιτρινωπές μαρμαρυγές. Έχει μορφή επιτύμβιας στήλης, με επίστεψη συμφυρές αέτωμα, όπως το αέτωμα της επιτύμβιας στήλης της Ηγησώς¹.

Οι διαστάσεις της στήλης είναι: Ύψος 1,9 μ., πλάτος 75 εκ., βάθος 14 εκ., ενώ το αέτωμα έχει ύψος 15 εκ. και μήκος 72 εκ.²

Σε απόσταση 28 εκ. κάτω από τη βάση του αετώματος, μέσα σε τετράγωνο πλαίσιο (40 εκ. πλάτος Χ52 εκ. ύψος) υπάρχει ανάγλυφη κεφαλή αρχαίου Αθηναίου οπλίτη με περικεφαλαία. Η μορφή παρασταίνεται «εν κατατομή» (=προφίλ), με προβολή της δεξιάς πλευράς, και έχει ελαφρά κλίση προς τα κάτω.

Κάτω από το πλαίσιο σε απόσταση 12 εκ. υπάρχει αφιέρωση με εγχάρακτα λευκά γράμματα σε μεγαλογράμματη γραφή:

Η ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΘΑΣΟΥ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ
ΥΠΕΡ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ
ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΠΕΣΟΝΤΩΝ

Η στήλη ξεκινάει από το στυλοβάτη που είναι μαρμάρινος και είναι ο τελευ-

1. Επιτύμβια στήλη της Ηγησώς. Μάρμαρο, ύψους 1,49 μ., λίγο πριν από το 400 π. Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο 3624, Αθήνα.

2. Οφείλω θερμές ευχαριστίες στο σύζυγό μου Νίκο Μιχαλόπουλο, που με βοήθησε στη λεπτομερή μέτρηση όλων των διαστάσεων των Ηρώων, όπως αυτές αναφέρονται στην εισήγησή μου.

ταίος αναβαθμός των τριών σκαλοπατιών της κρηπίδας. Μέτρα σκαλοπατιών:
 α' μετά τον τελευταίο αναβαθμό: 1 μ. μήκος X 38 εκ. πλάτος X 12 εκ. ύψος.
 β' » » 3,84 μ. μήκος X 85 εκ. πλάτος X 11 εκ. ύψος.
 γ' » » 3,98 μ. μήκος X 99 εκ. πλάτος X 17 εκ. ύψος.
 Συνολικό ύψος Ηρώου: 1,64 μ.

2. Ηρώο ΠΡΙΝΟΥ³

Βρίσκεται στην κεντρική πλατεία Γρηγορίου Αδάμου⁴, που είναι στο προαύλιο του κοινοτικού καταστήματος Πρίνου, δίπλα στο Γυμνάσιο και το Δημοτικό σχολείο.

Είναι τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο, που έχει επενδυθεί από λευκές μαρμαρίνες πλάκες Θάσου. Το σχήμα της πρόσθιας πλάκας είναι ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο με ύψος 1,80 μ., μήκος 70 εκ. και απέχει από την οπίσθια πλάκα 30 εκ. Επιστεφεται με αέτωμα ύψους 30 εκ. και μήκους 80 εκ., το οποίο κοσμείται με δυο κλαδιά δάφνης μεταλλικά, που είναι ενωμένα και ανοίγουν προς τα κάτω, σαν να στεφανώνουν το στρατιώτη της ανάγλυφης χάλκινης παράστασης που βρίσκεται επάνω στην πλάκα. Ο χαλκός καλύπτεται από γάνα πρασινωπή.

Η παράσταση ξεκινάει 12 εκ. από τη βάση του αετώματος. Ο στρατιώτης, που παρασταίνεται «εν κατατομή» (=προφίλ), με προβολή της αριστερής του πλευράς, έχει ύψος 1,60 μ., είναι σαλπικτής, κρατάει τη σάλπιγγα με το δεξί χέρι και σαλπίζει προέλαση για την κατάληψη υψώματος, όπως φαίνεται από τη στάση του σώματός του που δείχνει κίνηση προς τα επάνω και από τη θέση των ποδιών του (το δεξί του πόδι πατάει σε τμήμα βράχου ψηλότερο από εκείνο, όπου πατάει το αριστερό του πόδι). Φοράει κράνος, έχει στην πλάτη του όπλο, του οποίου φαίνεται μόνο το άκρο της κάνης, έχει παλάσκες, φοράει γκέτες και αρκετά χαμηλές αρβύλες.

Το τετράπλευρο στηρίζεται σε μονοκόμματο μάρμαρο, που έχει διαστάσεις 80 εκ. ύψος, 90 εκ. μήκος και 50 εκ. πλ. και φέρει επιγραφή με μεγαλογράμματη γραφή, της οποίας το μέγεθος είναι 8 εκ.:

ΑΝΔΡΩΝ ΕΠΙΦΑΝΩΝ
 ΠΑΣΑ ΓΗ ΤΑΦΟΣ

Το μάρμαρο αυτό ξεκινάει από στυλοβάτη που έχει ύψος 27 εκ., μήκος 1,40 μ. και πλάτος 1,04 μ.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 3,17 μ.

3. Κατασκευάστηκε το 1970 σύμφωνα με μαρτυρία του κ. Κώστα Μακαρίου.

4. Εντοιχισμένη πλάκα στο κτίριο του κοινοτικού καταστήματος Πρίνου γράφει: («ΕΙΣ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ «ΗΡΩΙΚΩΣ/ ΠΕΣΟΝΤΑ ΣΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ/ΔΑΣΟΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗ/ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΑΔΑΜΟΥ/ΤΟΥ ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΥ/ΤΗΝ 15/9/1994»).

3. Ηρώο ΚΑΛΛΙΡΑΧΗΣ

Βρίσκεται στην κεντρική πλατεία του χωριού.

Είναι άγαλμα, σκαλισμένο σε μονοκόμματο μάρμαρο, ύψους 1,56 μ., σε μοντέρνα γραμμή, που καταλήγει σε μια στενή βάση συνεχόμενη, της οποίας το ύψος είναι 11 εκ., το μήκος 62 εκ. και το πλάτος 43 εκ.

Παριστάνει μια νεαρή μητέρα που κρατάει στην αγκαλιά της το μωρό της και το κοιτάζει με ιδιαίτερη τρυφερότητα. Στο σύνολό του το άγαλμα καλύπτεται από πτυχές μονοκόμματος, οι οποίες με εξαιρετική τεχνική ξεκινούν από το κεφάλι της γυναικείας μορφής ως καλύπτρα που συνεχίζεται ως χιτώνας και την περιβάλλουν μαζί με το μωρό της μέχρι το κάτω μέρος του κορμού της, στη βάση του αγάλματος, καλύπτοντας εντελώς τα υπόλοιπα μέλη του σώματός τους.

Ένα απερίγραπτα τρυφερό και χαριτωμένο κυμάτισμα διατρέχει τις πτυχές αυτές που γίνονται οριζόντιες στο επάνω μέρος του αγάλματος και συνδέουν τα δύο πρόσωπα, της μητέρας και του μωρού, τα μόνα ακάλυπτα μέλη του σώματός τους.

Στη βάση είναι γραμμένο στα αγγλικά το θέμα της παράστασης:

MOTHER AND CHILD

Στο ίδιο ύψος στην πίσω πλευρά είναι γραμμένο το όνομα του γλύπτη: Emil Adames⁵. Στην αριστερή πλευρά της βάσης, στο ίδιο ύψος γράφει:

Ελ. Μερέσης⁶ Μάρτιος 2007.

Η πρώτη σειρά είναι γραμμένη με μεγαλογράμματη γραφή (ύψος γραμμμάτων 3 εκ.), ενώ η δεύτερη με μικρογράμματη (ύψος γραμμμάτων 2 εκ.).

Το άγαλμα με τη μονοκόμματη βάση του επικάθεται σε μια τετραγωνισμένη βάση, ύψους 27 εκ., μήκους 74 εκ., πλάτους 54 εκ., η οποία έχει πτυχώσεις οριζόντιες, που είναι εναρμονισμένες με τις πτυχώσεις του αγάλματος και δίνουν συνοχή στη σύνθεση.

Πιο κάτω από αυτήν τη βάση υπάρχει άλλη, η οποία ακουμπάει στο έδαφος. Οι διαστάσεις της είναι: ύψος 70 εκ., μήκ. 84 εκ., πλ. 64 εκ. Οι πτυχώσεις της στις τρεις πλευρές είναι κατακόρυφες, για να αποφευχθεί η μονοτονία, ενώ στην πρόσθια όψη της είναι βιδωμένη μαρμάρινη πλάκα πάχους 2 εκ. με τις ίδιες ακριβώς διαστάσεις, και επάνω σ' αυτήν υπάρχει αφιέρωση με μεγαλογράμματη γραφή (ύψος γραμμμάτων 3 εκ.):

ΔΟΞΑ ΚΑΙ ΤΙΜΗ ΣΤΟΥΣ ΠΕΣΟΝΤΕΣ

5. Είναι το μοναδικό όνομα καλλιτέχνη που είναι γραμμένο επάνω σε Ηρώο της Θάσου. Είναι Τσέχος. Πληροφορίες μου έδωσε ο κ. Μπάμπης Φιλιππίδης, χορηγός του Ηρώου, τον οποίο και ευχαριστώ θερμά.

6. Αντί του σωστού ορθογραφικά επί ΔΗΜΑΡΧΙΑΣ Ελ. Μερέση.

ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ 1919⁷ -1949

Αμέσως παρακάτω είναι γραμμένα σε δύο στήλες ονόματα 23 ντόπιων ηρώων, όπως ακριβώς αντιγράφηκαν από το παλαιότερο Ηρώο του χωριού. Η γραφή είναι μεγαλογράμματη, ύψους 2,5 εκ. Στις 4 γωνίες της η πλάκα κοσμεύεται αντίστοιχα με ένα κλαδί ελιάς που έχει επάνω και καρπό.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΕΛ.
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Ι.
ΚΟΥΚΛΙΑΚΟΣ Κ.
ΠΛΩΜΑΡΙΤΗΣ Π.
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Π.
ΚΟΥΤΜΑΝΗΣ Δ.
ΤΣΙΤΣΙΡΙΚΟΣ Δ.
ΗΛΙΟΥΔΗΣ Β.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΑΡΓ.
ΤΑΡΛΑΛΑΣ Θ.
ΚΑΠΕΤΑΝΔΡΕΟΥ ΑΝΔΡ.

ΤΣΕΛΕΠΗΣ Π.
ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ⁸ Θ.
ΚΟΣΙΝΙΑΡΗΣ Κ.
ΠΛΩΜΑΡΙΤΗΣ Β.
ΛΑΖΑΡΟΥ Ι.
ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ Ι.
ΤΣΙΡΑΚΗΣ Σ.
ΤΣΑΛΑΜΑΝΗΣ Σ.
ΚΩΣΤΑΚΗΣ Κ.
ΠΛΩΜΑΡΙΤΗΣ Π.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ.
ΓΙΔΑΣ Β.

Το τελευταίο όνομα απέχει από το άκρο της στήλης 7 εκ.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 2,64 μ.

Η παράσταση ως θέμα Ηρώου είναι ασυνήθιστη, καθώς λείπει από αυτήν το επικό στοιχείο. Θυμίζει περισσότερο ένα ταφικό μνημείο.

Το παλαιότερο Ηρώο της Καλλιράχης:

Στην Καλλιράχη μέχρι το 2006 στην κεντρική πλατεία υπήρχε ένα άλλο Ηρώο, σχεδόν απέναντι από το χώρο που βρίσκεται το σημερινό, μέσα σε περιφραγή με λουλούδια. Με την ανάπλαση της πλατείας ο Δήμος απέσυρε από τη θέση του το προηγούμενο Ηρώο, το αποσύνθεσε και το άφησε κάτω από το μπαλκόνι της Κοινότητας. Εκεί το βρήκαμε και το φωτογραφίσαμε, ύστερα από πληροφορία που μας έδωσε ο κ. Ιωάννης Ντούριος, πρώην κλητήρας της Κοινότητας, γεννημένος το 1924, τον οποίο και ευχαριστούμε θερμά.

Το Ηρώο αποτελούνταν από τρία μέρη μαρμάρινα: το στυλοβάτη, την πλάκα και ένα μικρό λεοντάρι. Ο στυλοβάτης ήταν οβελίσκος ύψους 1 μ., πλάτους 18 εκ. και μήκους βάσεων των πλευρών του 29 εκ. και 22 εκ. αντίστοιχα. Στην πρόσθια

7. Η χρονολογία των νεκρών πολέμου δεν είναι σωστή. Αντιγράφηκε λάθος από το παλαιότερο Ηρώο της Καλλιράχης, όπως φαίνεται πιο κάτω στην εισήγησή μου, όπου ήταν 1912. Με αυτήν την άποψη συμφωνεί και ο κ. Κ. Μακαρίου, ο οποίος μας έδωσε την πληροφορία ότι ο ήρωας Κων/νος Κοσινιάρης, εθελοντής στους Βαλκανικούς πολέμους, σκοτώθηκε την Τρίτη μέρα της πολύνεκρης μάχης του Κιλκίς, δηλαδή στις 21 Ιουνίου του 1913. Επομένως το σωστό είναι 1912-1949, αφού στους ήρωες συμπεριλαμβάνονται και νεκροί των Βαλκανικών πολέμων.

8. Αντί του σωστού ορθογραφικά ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ.

όψη του παρίστανε κορμό δέντρου.

Επάνω σ' αυτόν ήταν στηριγμένη μαρμάρινη πλάκα μονοκόμματη ύψους 1,70 μ., μήκους 70 εκ. και πάχους 2 εκ. Με μεγαλογράμματη γραφή (ύψος γραμμάτων 3,5 εκ.) διατηρούνται μέχρι σήμερα σε καλή κατάσταση το όνομα του χορηγού του μνημείου και μια αφιέρωση για τους πεσόντες:

ΔΩΡΕΑΝ ΘΩΜΑ Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΠΡΟΣ ΜΝΥΜΗΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΟΥ
ΥΠΕΡ ΠΕΣΩΝΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΑΠΟ ΤΟ
1912 – 1949 ΥΠΕΡ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙ-
ΔΟΣ

Στη συνέχεια είναι γραμμένα σε μία μόνο στήλη, με μεγαλογράμματη γραφή, τα ονόματα 23 ντόπιων ηρώων (τα ίδια που επαναλαμβάνονται και στο νεότερο Ηρώο), καθώς και δυο φύλλα δάφνης εγχάρακτα δίπλα στα ονόματα των ηρώων, ένα στη δεξιά πλευρά και ένα στην αριστερή. Τα γράμματα και τα φύλλα δάφνης έχουν μαύρη βαφή στη χάραξή τους.

Η πλάκα είχε επίστεψη λεοντάρι, το οποίο διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση μέχρι σήμερα. Είναι από τσιμέντο, χυτό πάνω σε μια μικρή βάση, στην οποία κάθεται με τα πισινά του πόδια, ενώ είναι όρθια τα μπροστινά του, ανάμεσα στα οποία φαίνεται η άκρη της ουράς του. Το ύψος του είναι 61 εκ., το κατενώπιον μήκος της βάσης του 25 εκ. και το πλαϊνό μήκος 40 εκ., ενώ οι διαστάσεις της μικρής βάσης είναι: ύψος 5 εκ., μήκος πρόσθιο 22 και μήκος πλαϊνό 26.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 3,32 μ.

Παρατηρήσεις:

Στο παλιό Ηρώο υπάρχουν δυο ορθογραφικά λάθη στις λέξεις: ΜΝΥΜΗΝ αντί του σωστού ΜΝΗΜΗΝ και ΠΕΣΩΝΤΩΝ αντί του σωστού ΠΕΣΟΝΤΩΝ.

Σύμφωνα με τον κ. Ντούριο, οι ήρωες ήταν νεκροί της Μικρασιατικής εκστρατείας, εκτός από τον Κουκλιάκο Κ., ο οποίος ήταν νεκρός του πολέμου του 1940, και τον Πλωμαρίτη Π., ο οποίος ήταν νεκρός του εμφυλίου.

Πρόταση: Επειδή το μνημείο αυτό αποτελεί ένα ιστορικό κειμήλιο και αντιπροσωπεύει κάποια συγκεκριμένη εποχή με ό,τι αυτό συνεπάγεται, προτείνουμε, πριν καταστραφεί ολοκληρωτικά, να συναρμολογηθεί προσεκτικά και να τοποθετηθεί είτε στην παλιά του θέση ή σε κάποια άλλη επίσης περίοπτη.

4. Ηρώο ΛΙΜΕΝΑΡΙΩΝ

Βρίσκεται στο μαρμαροστρωμένο προαύλιο της εκκλησίας της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, δίπλα στο παρεκκλήσι του Αγίου Γρηγορίου.

Είναι κατασκευασμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου, μονοκόμματο, ασύμμετρο, που έχει ύψος 3,20 μ. Η στενότερή του διάσταση βρίσκεται στο επάνω μέρος

και είναι 21 εκ., το πιο φαρδύ σημείο του 52 εκ., είναι περίπου λίγο πιο κάτω από τη μέση, ενώ στη βάση του είναι 32 εκ. Υπάρχει ρωγμή κάθετη, που ξεκινάει από την κορυφή του μαρμάρου και συνεχίζεται μέχρι κάτω. Η ρωγμή είναι περίπου 6 εκ. από την πρόσοψη.

Στην πρόσθια πλευρά υπάρχει ανάγλυφη παράσταση, η οποία είναι άριστα προσαρμοσμένη στο σχήμα του μαρμάρου. Επάνω αριστερά στην πιο στενή πλευρά του ο γλύπτης παριστάνει ένα τμήμα του ήλιου της Βεργίνας, ενώ το υπόλοιπο τμήμα του ήλιου το συμπληρώνει ο θεατής με τη φαντασία του έξω από το μάρμαρο.

Σχεδόν εφαπτόμενη με την άκρη της ακτίνας του ήλιου, ξεκινάει μια ανάγλυφη νεανική γυναικεία μορφή, αρχαιοελληνική, της οποίας το ύψος είναι 2,39 μ. Η κόρη παρασταίνεται «εν κατατομή», με προβολή της δεξιάς πλευράς. Τα χαρακτηριστικά του προσώπου της παραπέμπουν σε μορφή θεότητας. Στο κεφάλι της έχει δάφνινο στεφάνι. Η κόμμωσή της είναι επιμελώς φροντισμένη και τα μαλλιά της είναι κρατημένα στο πίσω μέρος της κεφαλής με κόσμημα. Το φόρεμά της αφήνει ακάλυπτο το δεξιό της ώμο, έχει ζώνη αμέσως κάτω από το στήθος και σταματάει λίγο πιο πάνω από τους αστραγάλους της.

Η κόρη βρίσκεται σε κίνηση, όπως φαίνεται από την κλίση του σώματός της προς τα εμπρός, τις πτυχώσεις του φορέματός της που πηγαίνουν ελαφρά προς τα πίσω, τη θέση των ποδιών της που βρίσκονται σε διαφορετικά επίπεδα, το δεξί σε υψηλότερο, το αριστερό σε χαμηλότερο, και τα δυο της χέρια που είναι προς τα κάτω σε κίνηση.

Στο δεξί της χέρι κρατάει δάφνινο στεφάνι, για να στέψει τους αγώνες των ηρώων του έθνους όλων των εποχών, των οποίων τα σύμβολα βρίσκονται στο κάτω μέρος του αγάλματος: ένα ακόντιο αρχαίου μαχητή, μήκους 1,50 μ., μια περικεφαλαία, ένα σπαθί, ένας σταυρός και ένα κράνος νεότερης εποχής. Ανάμεσα στα σύμβολα ένα περιστέρι στη δεξιά κάτω πλευρά συμβολίζει την επιθυμητή από όλους ειρήνη.

Υποθέτουμε ότι η μορφή αυτή είναι η Δόξα, καθώς συγκλίνουν σ' αυτό η θεϊκή μορφή της, το δάφνινο στεφάνι της κεφαλής της, η κάθοδός της από υψηλότερο χώρο των θεών, για να στεφανώσει με δάφνινο στεφάνι τους αγώνες του έθνους.

Τα σύμβολα που βρίσκονται στο κάτω μέρος του αγάλματος οδηγούν το συνειρημό μας σε ένα επιτύμβιο ανάγλυφο με συμπόσιο, ύψους 0,79 και μήκους 1,43, που βρίσκεται στο Μουσείο της Θάσου και αναφέρεται στον «ΟΔΗΓΟ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ», έκδ. της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, Αθήνα 1974, σσ. 145 και 146: «Στον “κάμπο” του ανάγλυφου τα άρματα του τιμώμενου (κράνος, θώρακας, ασπίδα) θυμίζουν πως είναι ελεύθερος πολίτης που πολέμησε για την πολιτεία. {Δεύτερο μισό του 4ου αι. π. Χ.}».

Το άγαλμα πατάει σε στυλοβάτη που είναι στρωμένος με μαρμάρινες λευκές πλάκες και είναι ο τελευταίος αναβαθμός των πέντε σκαλοπατιών της κρηπίδας, τα οποία είναι επίσης στρωμένα με μαρμάρινες λευκές πλάκες. Το καθένα από αυτά έχει ύψος 17 εκ., μήκος 3,80 μ. και πλάτος 30 εκ. Ο στυλοβάτης είναι αρκετά μεγάλος (μήκος 6,85 μ. και πλάτος 2,95 μ.) και ελεύθερα εκτείνεται προς τα δεξιά του Ηρώου.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 4,05μ.

5. Ηρώο ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Βρίσκεται στο προαύλιο της Κοινότητας, όπου παλαιότερα ήταν το Δημοτικό Σχολείο.

Είναι κατασκευασμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου. Είναι οβελίσκος μονοκόμματος, ύψους 1,25 μ., του οποίου οι βάσεις είναι 50 εκ. και 44 εκ.

Στην πρόσθια πλευρά του, σε απόσταση 28 εκ. από την οριζόντια γραμμή, δυο κλαδιά δάφνης σχηματίζουν στεφάνι ανάγλυφο, στου οποίου τα φύλλα ανάμεσα υπάρχουν μαύροι καρποί.

Κάτω από την κορδέλα του στεφανιού, σε απόσταση 30 εκ., γράφει με μεγαλογράμματη γραφή (γράμματα ύψους 3,5 εκ. μαύρα στη χάραξή τους):

ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΠΕΣΟΝΤΕΣ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
1912-1946

Ο οβελίσκος πατάει σε μονοκόμματη μαρμάρινη βάση ύψους 70 εκ., μήκους 59 εκ. και βάθους 31 εκ., πάνω στην οποία είναι γραμμένα τα ονόματα 40 ντόπιων ηρώων:

ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ Λ.
ΤΖΙΑΤΑΣ Α.
ΚΑΨΑΛΗΣ Α.
ΚΑΡΚΑΛΕΜΗΣ Τ.
ΚΑΡΚΑΛΕΜΗΣ Α.
ΚΡΙΤΟΣ Α.
ΜΠΑΡΜΠΑΣ Δ.
ΚΑΒΟΥΝΗΣ Ι.
ΔΑΛΗΣ Ι.
ΝΤΟΥΠΤΑΣ Γ.
ΠΙΣΤΕΛΑΣ Α.
ΠΙΠΙΝΕΡΟΣ Ι.
ΒΑΣΔΕΚΗΣ Σ.
ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ Ι.

ΘΕΜΕΛΗΣ Κ.
ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ Μ.
ΔΑΓΚΑΛΑΚΗΣ Ν.
ΤΑΣΣΟΣ Γ.
ΓΚΕΚΑΣ Γ.
ΧΟΥΣΟΣ Α.
ΚΑΜΤΣΑΡΑΣ Γ.
ΜΑΡΚΙΑΝΟΣ Β.
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΟΥ Δ.
ΚΡΙΤΟΣ Ν.
ΚΑΡΑΒΟΥΖΗΣ Γ.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΑΣ Π.
ΜΠΑΡΟΥΤΗΣ Ν.
ΜΑΡΙΩΤΗΣ Ν.

ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ Α.
ΤΣΙΚΝΑΣ Ν.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Τ.
ΤΖΙΑΤΑΣ Ν.
ΣΙΣΚΟΣ Κ.
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ Σ.

ΒΑΜΒΟΥΡΗΣ Γ.
ΧΟΥΣΟΣ Α.
ΒΑΡΚΑΡΗΣ Α.
ΣΑΡΑΝΗΣ Δ.
ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ Ν.
ΤΖΙΑΤΑΣ Κ.

Αμέσως από κάτω υπάρχει βάση μαρμάρινη, επίσης μονοκόμματα, ύψους 24 εκ., η οποία πατάει σε άλλη μονοκόμματα μαρμάρινη βάση ύψους 23 εκ., μήκους 91 εκ. και βάθους 64 εκ., στην οποία είναι γραμμένο με μεγαλογράμματη γραφή το όνομα του χορηγού:

ΔΩΡΕΑ

ΤΑΣΟΥ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Πιο κάτω υπάρχει μεγάλη βάση τετράγωνη ύψους 18 εκ., μήκους 2,03 μ., πλάτους 2,05 μ., με μαρμαρόπετρες. Σε μία από αυτές, που βρίσκεται στο κέντρο, μέσα σε ένα απλό περίγραμμα είναι χαραγμένα:

1884⁹

+ΤΗ+

18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ,

χρονολογία που χτίστηκε το σχολείο του Κάτω Θεολόγου.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 2,60 μ.

6. Ηρώο ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Βρίσκεται στην πλατεία, δίπλα στην Κοινότητα. Είναι κατασκευασμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου.

Η σύνθεση είναι εμπνευσμένη από την αρχαιότητα. Δύο κίονες δωρικού ρυθμού, ύψους 1,97 μ., αποτελούν τα δύο σκέλη της αψίδας, της οποίας το ύψος φτάνει τα 2,77 μ. (Το ύψος του επιστηλίου είναι 80 εκ., το μήκος του 2,26 μ.).

Ανάμεσα στους κίονες υπάρχει πλάκα μαρμάρινη, καμπυλωτή στο επάνω μέρος, η οποία έχει ύψος 2,05 μ., μήκος 55 εκ. και πάχος 15 εκ. και απέχει 24 εκ. από κάθε κίονα. Στην πρόσθια όψη της, σε απόσταση 32 εκ. από το επάνω άκρο της, είναι γραμμένοι με ανάγλυφη μικρογράμματη γραφή στίχοι από το ποίημα του Καβάφη «Θερμοπύλες»:

*Τιμή σ' εκείνους
όπου στη ζωή των*

9. Στο κτίριο της Κοινότητας, στο δεύτερο όροφο, ανάμεσα στο επάνω τμήμα του παράθυρου και του εξώστη του κτιρίου, στο αριστερό χέρι αυτού που μπαίνει στο οίκημα, υπάρχουν εντοιχισμένες τρεις μαρμάρινες πλάκες η μία δίπλα στην άλλη. Στην αριστερή πλάκα υπάρχει ένα ανάγλυφο του 1884, στη μεσαία ένας ανάγλυφος σταυρός και στη δεξιά ανάγλυφο του 1993.

ώρισαν και φυλάγουν
Θερμοπύλες
ποτέ από το χρέος
μη κινούντες.

Καβάφης

Μπροστά και κάτω από την πλάκα υπάρχει μια μαρμάρινη στρογγυλή γαβάθα κινητή και μέσα σ' αυτήν υπάρχει μεταλλική βάση, για να τοποθετούνται καρβουνάκια και θυμίαμα κατά τις εθνικές εορτές.

Η σύνθεση αυτή στηρίζεται σε στυλοβάτη που είναι μαρμάρινος και είναι ο τελευταίος αναβαθμός των τριών σκαλοπατιών της κρηπίδας, των οποίων οι διαστάσεις είναι:

α' σκαλοπάτι από το έδαφος: ύψος 17 εκ., μήκος 2,80 μ., πλάτος 1,95 μ.

β' σκαλοπάτι από το έδαφος: ύψος 19 εκ., μήκος 2,40 μ., πλάτος 1,40 μ..

γ' σκαλοπάτι από το έδαφος: ύψος 17 εκ., μήκος 2,05 μ., πλάτος 85 εκ.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 3,30 μ.

Υπάρχει περίφραξη, η οποία σχηματίζεται με τετράπλευρα κολονάκια, δεμένα μεταξύ τους με αλυσίδες: Μπροστά, στην είσοδο του Ηρώου, έχει τέσσερα, σκεπασμένα με κωνική μαρμάρινη πλάκα από πάνω, δύο δεξιά και δύο αριστερά, τρία στη δεξιά πλευρά, τρία στην αριστερή και ένα πίσω, το οποίο ενώνεται με αλυσίδα με τα πλαϊνά. Οι διαστάσεις τους είναι: ύψος 87 εκ. και το πλάτος τους είναι 21 εκ. X 21 εκ.

Ένας μαρμάρινος διάδρομος, που ενώνει μεταξύ τους τα δύο μεσαία κολονάκια της πρόσθιας όψης του μνημείου, σταματάει μπροστά στην πρώτη βαθμίδα του Ηρώου.

Β' Ομάδα Ηρώων

1. Ηρώο ΜΑΡΙΩΝ

Βρίσκεται στο προαύλιο της εκκλησίας των Ταξιαρχών, μπαίνοντας αριστερά. Είναι κατασκευασμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου, ενώ είναι γκριζο το μάρμαρο των βαθμίδων στην κάθετη πλευρά τους.

Είναι τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο που έχει επενδυθεί από μαρμάρινες πλάκες. Η πρόσθια πλάκα του έχει σχήμα τραπεζίου με ύψος 63 εκ. και βάσεις 63 εκ. και 47 εκ. αντίστοιχα, ενώ το πλάτος του μνημείου είναι 83 εκ. και 58 εκ. αντίστοιχα. Το επάνω μέρος είναι ίσιο και καλύπτεται από μία μαρμάρινη πλάκα πάχους 3 εκ.

Στην πρόσθια πλάκα, 35 εκ. κάτω από το επάνω άκρο της, με μεγαλογράμματη γραφή (τα γράμματα είναι εγχάρακτα, ύψους 4 εκ. και τονίζονται με μαύρη βαφή στη χάραξή τους) είναι γραμμένο το απόσπασμα του Θουκυδίδη από τον Επι-

τάφιο του Περικλέους, χωρίς να αναφέρεται ο συγγραφέας Θουκυδίδης:

ΑΝΔΡΩΝ
ΕΠΙΦΑΝΩΝ
ΠΑΣΑ ΓΗ ΤΑΦΟΣ

Το τετράπλευρο πατάει σε μία πλάκα από μαύρο μάρμαρο, που έχει ύψος 2 εκ., μήκος 91 εκ., πλάτος 99 εκ. και βρίσκεται πάνω σε στυλοβάτη που είναι μαρμάρινος και είναι ο τελευταίος αναβαθμός των δύο σκαλοπατιών της κρηπίδας. Οι διαστάσεις τους είναι:

α' σκαλ.: ύψος 26 εκ., 1,52 μ. μήκος πρόσθιας πλευράς, 1,42 μ. μήκος πλαϊνής πλευράς και 33 εκ. φάρδος.

β' σκαλ.: ύψος 17 εκ., 2,17 μ. μήκος πρόσθιας πλευράς, 2,15 μ. μήκος πλαϊνής πλευράς και 30 εκ. φάρδος.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 1,11 μ.

2. Ηρώο ΣΚΑΛΑΣ ΜΑΡΙΩΝ

Βρίσκεται στην Παιδική χαρά, κοντά στο δημοτικό σχολείο. Είναι ακριβώς ίδιο με το Ηρώο των Μαριών, από το οποίο είναι μεταγενέστερο. Φαίνεται μάλιστα ότι δεν έχουν τελειώσει ακόμη τα κολονάκια του, από τα οποία λείπει το επιστέγασμα.

Πιο συγκεκριμένα: Το Ηρώο είναι κατασκευασμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου. Είναι τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο που έχει επενδυθεί από μαρμάρινες πλάκες. Η πρόσθια πλάκα του έχει σχήμα τραπεζίου με ύψος 1,43 μ. και βάσεις 64 εκ. και 48 εκ. αντίστοιχα. Το επάνω μέρος είναι ίσιο και καλύπτεται από μία πλάκα πάχους 2 εκ.

Στην πρόσθια πλάκα, 33 εκ. κάτω από το επάνω άκρο της, με μεγαλογράμματη γραφή (τα γράμματα είναι εγχάρακτα, ύψους 5 εκ. και τονίζονται με μπλε βαφή στη χάραξη τους) είναι γραμμένο το απόσπασμα του Θουκυδίδη από τον Επिताφιο του Περικλέους, χωρίς να αναφέρεται ο συγγραφέας:

ΑΝΔΡΩΝ
ΕΠΙΦΑΝΩΝ
ΠΑΣΑ ΓΗ

Το τετράπλευρο ξεκινάει από το στυλοβάτη που είναι μαρμάρινος και είναι ο τελευταίος αναβαθμός των τριών σκαλοπατιών της κρηπίδας. Οι διαστάσεις τους είναι:

α' σκαλ.: ύψος 17 εκ., 1,34 μ. μήκος πρόσθιας πλευράς, 1,26 μ. μήκος πλαϊνής πλευράς και 25 εκ. φάρδος.

β' σκαλ.: ύψος 17 εκ., 2,10 μ. μήκος πρόσθιας πλευράς, 2,02 μ. μήκος πλαϊνής πλευράς και 17 εκ. φάρδος.

γ' σκαλ.: ύψος 2,84 μ. μήκος πρόσθιας πλευράς, 2,77 μ. μήκος πλαϊνής πλευράς και 17 εκ. φάρδος.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 1,94 μ.

Στις τέσσερις γωνίες υπάρχουν αντίστοιχα από ένα κολονάκι, τα οποία ξεκινούν από το έδαφος (ύψος 75 εκ. και πλευρές 30 εκ.).

3. Ηρώο ΠΟΤΟΥ

Βρίσκεται επάνω στον παραλιακό δημόσιο δρόμο, δίπλα σε νεοαναγειρόμενο ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Είναι κατασκευασμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου.

Είναι τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο που έχει επενδυθεί από μαρμάρινες πλάκες. Η πρόσθια πλάκα του έχει σχήμα τραπέζιου με ύψος 1,70 μ. και βάσεις 87 εκ. και 55 εκ. αντίστοιχα. Το επάνω μέρος είναι ίσιο και καλύπτεται από μία μαρμάρινη πλάκα που έχει πάχος 3 εκ. και πάνω της βρίσκεται ακόμη μία μικρότερη, της οποίας το πάχος είναι 2 εκ.

Στην πρόσθια πλάκα υπάρχει αφιέρωση με μεγαλογράμματη γραφή, η οποία ξεκινάει 45 εκ. από την κορυφή της πλάκας. Τα γράμματα είναι εγχάρακτα, ύψους 4 εκ. και τονίζονται με μαύρη βαφή στη χάραξή τους. Το κείμενο είναι το εξής:

ΠΑΤΡΙΣ
ΕΥΓΝΩΜΟΝΟΥΣΑ
ΑΝΗΓΕΙΡΕ ΤΩΔΕ¹⁰
ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΕΙΣ
ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ ΥΠΕΡ
ΑΥΤΗΣ
ΠΕΣΟΝΤΩΝ

52 εκ. κάτω από το τέλος της αφιερωματικής επιγραφής, αριστερά, γράφει με μεγαλογράμματη γραφή, ύψους 3,50 εκ.:

ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΔΑΠΑΝΑΙΣ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΞΩΡΑΙΣΤΙΚΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΟΤΟΥ
« Η ΠΡΟΟΔΟΣ»

Το τετράπλευρο στηρίζεται σε στυλοβάτη που είναι μαρμάρινος και είναι ο τελευταίος αναβαθμός των δύο σκαλοπατιών της κρηπίδας, από τα οποία το καθένα έχει ύψος 32 εκ.

Οι λοιπές διαστάσεις τους είναι:

10. Αντί του σωστού ορθογραφικά ΤΩΔΕ.

α' σκαλ.: 2,15 μ. μήκος πρόσθιας πλευράς, 2,15 μ. μήκος πλαϊνής πλευράς και 60 εκ. φάρδος.

β' σκαλ.: 3,90 μ. μήκος πρόσθιας πλευράς, 3,15 μ. μήκος πλαϊνής πλευράς και 54 εκ. φάρδος.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 2,39 μ.

4. Ηρώο ΠΟΤΑΜΙΑΣ (Το παλαιότερο)

Βρίσκεται στο προαύλιο της Κοινότητας, όπου σχηματίζεται μια πλατεία, δίπλα στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Ποταμιάς. Το Ηρώο είναι κατασκευασμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου.

Είναι τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο που έχει επενδυθεί από μαρμάρινες πλάκες. Η πρόσθια πλάκα του έχει σχήμα τραπεζίου με ύψος 1,68 μ. και βάσεις 68 εκ. και 45 εκ. αντίστοιχα, ενώ το βάθος του είναι 29 εκ. και 27 εκ. αντίστοιχα.

Το επάνω μέρος είναι ίσιο και καλύπτεται από μία λεπτή μαρμάρινη πλάκα πάχους 2 εκ.

28 εκ. κάτω από το επάνω άκρο στην πρόσθια πλευρά της στήλης με μεγαλογράμματη γραφή (τα γράμματα δεν είναι εγχάρακτα, είναι απλώς βαμμένα με μαύρη βαφή, ύψους 9 εκ.) είναι γραμμένο:

ΤΑΦΟΣ

ΗΡΩΩΝ

Το τετράπλευρο ξεκινάει από ένα στυλοβάτη, ο οποίος είναι μαρμάρινος, μονοκόμματος, ύψους 35 εκ., μήκους 1,29 μ., πλάτους 80 εκ. και στην επάνω επιφάνειά του έχει λεπτή μαρμάρινη άσπρη πλάκα πάχους 3 εκ. Συνολικό ύψος Ηρώου: 2,08 μ.

Γ' Ομάδα Ηρώων

1. ΠΟΤΑΜΙΑΣ (Το νεότερο)

Βρίσκεται ακριβώς έξω από την Κοινότητα, σε περιφραγμένο μικρό χώρο με λουλούδια, στο δεξί χέρι αυτού που μπαίνει στο κτίριο. Είναι κατασκευασμένο από λευκό μάρμαρο Θάσου.

Είναι τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο που έχει επενδυθεί από μαρμάρινες πλάκες. Η πρόσθια πλάκα του έχει σχήμα τραπεζίου με ύψος 1,53 εκ. και βάσεις 70 εκ. και 40 εκ. αντίστοιχα, ενώ το βάθος του είναι 20 εκ. και 20 εκ. αντίστοιχα.

Το τετράπλευρο στηρίζεται σε ένα στυλοβάτη μαρμάρινο, ύψους 15 εκ., μή-

κους 1 μ., πλάτους 77 εκ., ο οποίος πατάει σε μία άλλη επίσης μαρμάρινη βάση ύψους 10 εκ., μήκους 1,40 μ., πλάτους 1,19 μ.

Αυτό που διαφοροποιεί το Ηρώο είναι το ότι στο επάνω μέρος του τετράπλευρου, σε βάση που παριστάνει ένα μικρό κομμάτι βράχου, στέκεται ένας σταυραετός, φτιαγμένος από γύψο και τσιμέντο άσπρο, βαμμένος ασημί, όπως και το κομμάτι του βράχου. Οι φτερούγες του είναι όρθιες προς τα επάνω, σαν έτοιμος να πετάξει. Το ύψος του από την άκρη της φτερούγας μέχρι τη μεταλλική βάση όπου στηρίζεται είναι 1,20 μ.

Κάτω από τον αετό, επάνω στη στήλη, σε απόσταση 31 εκ. από το επάνω άκρο της, σε μία μεταλλική πλάκα 28 εκ. μήκους και 8 εκ. πλάτους, στερεωμένη επάνω στο μάρμαρο γράφει με μεγαλογράμματη γραφή 1,50 εκ.:

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΑΝΘΥΠΟΣΜΗΝΑΓΟΥ ΙΠΤΑΜΕΝΟΥ
ΜΠΕΡΖΑΜΑΝΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Αμέσως από κάτω σε μία μεγαλύτερη μεταλλική πλάκα 30 εκ. μήκους και 20 εκ. πλάτους, στερεωμένη πάνω στο μάρμαρο, γράφει με μικρογράμματη γραφή:

«Εδώ χορεύει σταυραετός
κλάμματα δεν χωρούνε!!!»

Οι συνάδελφοί σου

Συνολικό ύψος Ηρώου: 1,98 μ.

Ένα Ηρώο που το έστησε η αγάπη των συναδέλφων του παλικαριού και ο πόνος τους για το χαμό του.

Πληροφοριοδότης μου ήταν ο κ. Σταύρος Βακρατσάς, δικηγόρος, τον οποίο ευχαριστώ θερμά.

2. Ηρώο ΣΚΑΛΑΣ ΣΩΤΗΡΟΣ¹¹

Βρίσκεται σε πλακόστρωτη με ντόπιους σχιστόλιθους πλατεία κοντά στην παραλία.

Είναι τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο, που έχει επενδυθεί από λευκές μαρμάρινες πλάκες Θάσου. Το σχήμα της πρόσθιας πλάκας είναι ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο με ύψος 1,70 μ., πλάτος 50 εκ. και απέχει από την οπίσθια πλάκα 22 εκ. Στην κορυφή υπάρχει γείσο ύψους 16 εκ., μήκους 61 εκ. και πλάτους 33 εκ. Το Ηρώο επιστέφεται με μαρμάρινη γλυπτή φλόγα ύψους 37 εκ. και πάχους 26 εκ.

Η στήλη 20 εκ. πιο κάτω από το επάνω άκρο της κοσμείται με ένα χαραγμένο άχρωμο στεφάνι, που σχηματίζεται από δυο κλαδιά δάφνης.

11. Κατασκευάστηκε το 1969. Το παλιό ήταν πιο μεγάλο και είχε γραμμένα τα ονόματα ντόπιων ηρώων.

23 εκ. πιο κάτω από το άκρο της βάσης του στεφανιού με μεγαλογράμματη γραφή (τα γράμματα είναι εγχάρακτα άχρωμα, ύψους 4 εκ.) είναι γραμμένο το απόσπασμα του Θουκυδίδη από τον Επιτάφιο του Περικλέους, χωρίς να αναφέρεται ο συγγραφέας Θουκυδίδης:

ΑΝΔΡΩΝ ΕΠΙΦΑΝΩΝ
ΠΑΣΑ ΓΗ ΤΑΦΟΣ

Το τετράπλευρο ξεκινάει από στυλοβάτη μαρμάρινο που έχει 20 εκ. ύψος, 60 εκ. μήκος, 30 εκ. πλάτος. Αυτός πάλι πατάει σε έναν άλλο, του οποίου τα μέτρα είναι: ύψος 2 εκ., μήκος 80 εκ. και πλάτος 52 εκ.

Συνολικό ύψος Ηρώου: 2,45 μ.

3. Ηρώο ΣΚΑΛΑΣ ΠΡΙΝΟΥ

Βρίσκεται στην παραλία, στο πορθμείο. Δε φαίνεται καλά από το δρόμο, γιατί το καλύπτει ένα περίπτερο που τοποθετήθηκε ακριβώς μπροστά του. Για να το φωτογραφίσω κατενώπιον, χρειάστηκε να μπω μέσα στο περίπτερο.

Το Ηρώο είναι τετράπλευρο χτιστό ταφικό μνημείο, που έχει επενδυθεί από λευκές μαρμάρινες πλάκες Θάσου. Το σχήμα της πρόσθιας πλάκας είναι τραπέζιο με ύψος 2,10 μ., ενώ το μήκος των δύο βάσεων είναι 1 μ.της μίας και 80 εκ. της άλλης αντίστοιχα. Το βάθος του τετράπλευρου είναι 30 εκ. Το επάνω μέρος του μνημείου καλύπτεται με μία ίσια μαρμάρινη πλάκα.

Η στήλη ξεκινάει από το στυλοβάτη που είναι τετράγωνος (1,60 μ.Χ1,60 μ.), κτισμένος με πέτρες συμμετρικές και έχει ύψος 90 εκ.

Συνολικό ύψος μνημείου: 3 μ.

Στην πρόσθια πλάκα, σε απόσταση 15 εκ. από το επάνω άκρο της, μέσα σε ανάγλυφο κυκλικό πλαίσιο, υπάρχει ανάγλυφος αετός που πετάει, στις διαστάσεις του κύκλου. Τα πόδια του και τα φτερά του, το ράμφος και το μάτι του (η παράσταση δεν είναι κατενώπιον) υπογραμμίζονται με μαύρο χρώμα ανάμεσά τους.

10 εκ. από το κάτω άκρο του πλαισίου υπάρχει αφιέρωση με μεγαλογράμματη γραφή. Τα γράμματα είναι εγχάρακτα, ύψους 2,5 εκ. και τονίζονται με μαύρη βαφή στη χάραξή τους. Το κείμενο είναι το εξής:

ΠΑΤΡΙΣ ΕΥΓΝΩΜΟΝΟΥΣΑ ΑΝΗΓΕΙΡΕ
ΤΩΔΕ¹² ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΔΙ ΥΠΕΡ ΑΥΤΗΣ
ΠΕΣΟΝΤΑΣ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ 1914-18

Αμέσως μετά από κάτω και στο κέντρο, σε απόσταση 2,5 εκ. από τα γράμματα, υπάρχει επιπρόσθετος μαρμάρινος σταυρός, βαμμένος μαύρος, με διαστάσεις

12. Αντί του σωστού ορθογραφικά ΤΟΔΕ.

30 εκ., 19 εκ. και πάχος 5 εκ.

Ακολουθούν με μεγαλογράμματη γραφή, η οποία ξεκινάει 3 εκ. από το άκρο του σταυρού, τα ονόματα 10 ηρώων (7 αεροπόρων και 3 ναυτών) που σκοτώθηκαν στην περιοχή κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο¹³. Τα γράμματα είναι εγχάρακτα, ύψους 2 εκ. και τονίζονται με μαύρη βαφή στη χάραξή τους:

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Δ..	ΑΞ/ΚΟΣ	ΑΕΡΟΠΟΡΟΣ
ΛΟΓΙΑΔΗΣ Ι.	»	»
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ -	»	»
ΣΑΚΕΤΟΠΟΥΛΟΣ Β.	»	»
ΖΑΚΚΑΣ -	ΥΠΑΞ/ΚΟΣ	
ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ -	ΝΑΥΤΗΣ	
ΚΩΤΣΑΡΑΚΗΣ -	»	
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ -	»	
ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ -	ΑΞ/ΚΟΣ	ΑΕΡ/ΡΙΑΣ
ΧΑΜΠΑΣ ΣΠ.	»	

46 εκ. κάτω από τα ονόματα, αριστερά, γράφει με μεγαλογράμματη γραφή, ύψους 1,50 εκ.:

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ Κ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΧΡ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΥΠΟΜΗΧ. ΔΗΜΟΣ. ΕΡΓΩΝ

Σε ίδια απόσταση από τα ονόματα, κάτω δεξιά, γράφει με μεγαλογράμματη γραφή, ύψους 1,50 εκ.:

ΔΑΠΑΝΑΙΣ
Γ.Ε. ΝΑΥΤΙΚΟΥ

Οφείλω ευχαριστίες στην κ. Χρυσούλα Χαρκοπούλου, κάτοικο Πρίνου, γεννημένη το 1935, η οποία μου έδωσε και την πληροφορία για τον εμπνευστή του μνημείου. Ήταν ο νουνός της, Σουρής Παναγιώτης από τα Κύθηρα, ο οποίος υπηρετούσε στο θωρηκτό «Αβέρωφ», που έδρασε στην περιοχή μας κατά τους Βαλκανικούς πολέμους. Νυμφεύτηκε στη Θάσο, όπου και εγκαταστάθηκε. Πολλές και χρήσιμες πληροφορίες για το συγκεκριμένο καθώς και για άλλα Ηρώα

13. Βλ. Κ. Μακαρίου, εφ. «Τα Νέα της Θάσου», 6.8.2005, σ.17: «Την άνοιξη του 1916...οι σύμμαχοί μας...κατασκεύασαν στον κάμπο του Καζαβητιού, θέση Τσαΐρια, το υπ' αρ. 2 από απόψεως χωρητικότητας συμμαχικό αεροδρόμιο (χωρούσε 48 αεροπλάνα, από τα οποία 32 ήταν αγγλογαλλικά, 8 Ιταλικά και 8 ελληνικά). Τα αποκαλυπτήρια του Ηρώου έγιναν τον Απρίλιο του 1957... Ο Αριστείδης Μωραϊτίνης ήταν το φόβητρο των Γερμανοβουλγάρων... Η πατρίδα ευγνωμονούσα ετίμησε ξεχωριστά το παλικάρι αυτό ως εξής: Στην άκρη του ακρωτηρίου του Πρίνου υπάρχει ένας ολόλευκος φάρος και επάνω εκεί σε μια εντοιχισμένη χάλκινη πλάκα γράφει: «Εις μνήμην του ηρωικού μας αεροπόρου Αριστείδα Μωραϊτίνη», αλλά δυστυχώς, και είναι ντροπή μας, η πλάκα αυτή είναι καλυμμένη με πολλά στρώματα ασβέστη.

μου έδωσε ο κ. Κώστας Μακαρίου, τον οποίο και ευχαριστώ θερμά.

Πρόταση: Νομίζουμε ότι το Δημοτικό Συμβούλιο πρέπει να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για τη διευθέτηση του χώρου, ώστε το Ηρώο, στη βάση του οποίου έχουν ταφεί όσα οστά ηρώων είχαν βρεθεί στη θέση εκείνη, να είναι ορατό από τους διερχόμενους, για να θυμίζει τη θυσία των ανδρών¹⁴.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

1. Στη Θάσο υπάρχει μεγάλος αριθμός Ηρώων, σε 12 χωριά του νησιού (Λιμένα, Πρίνο, Καλλιράχη, Λιμενάρι, Θεολόγο, Παναγία, Μαριές, Σκάλα Μαριών, Ποτό, Ποταμιά (δύο Ηρώα), Σκάλα Σωτήρος, Σκάλα Πρίνου), τα οποία φανερώνουν:

α. την έκφραση του πατριωτικού συναισθήματος και του ηρωισμού των Θασίων,

β. την ευγνωμοσύνη των Θασίων προς τους νεκρούς της πατρίδας, ντόπιους και Πανέλληνες,

γ. τη συνέχιση της ελληνικής ιστορίας, της παράδοσης και του πολιτισμού από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα.

2. Εννέα Ηρώα (Λιμένα, Πρίνου, Λιμεναρίων, Παναγίας, Μαριών, Σκάλας Μαριών, Ποτού, Ποταμιάς, Σκάλας Σωτήρος) είναι κοινά για όλους τους νεκρούς πολέμων, ένα για νεκρούς του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου (αεροπόρους και 3 ναύτες στη Σκάλα Πρίνου), ένα για νεκρούς του 1919-1949 στην Καλλιράχη, ένα για νεκρούς του 1912-1946 στο Θεολόγο και ένα ατομικό στην Ποταμιά.

3. Από τα Ηρώα 8 είναι φτιαγμένα με δαπάνες των Κοινοτήτων, 1 με δαπάνες του Γ.Ε.Ν. (Σκάλας Πρίνου), 1 με δαπάνες αεροπόρων (Ποταμιάς-του νεότερου), 2 με δαπάνες ιδιωτών, (του Θωμά Ι. Παπαδημητρίου στην Καλλιράχη και του Τάσου Παπαθεοδώρου στο Θεολόγο), και 1 με δαπάνες του εξωραϊστικού Συλλόγου Ποτού.

4. Δεν αναφέρεται ο χρόνος κατασκευής τους παρά μόνο σε ένα Ηρώο (της Καλλιράχης).

5. Δεν αναφέρεται ο καλλιτέχνης τους παρά μόνο σε ένα Ηρώο (της Καλλιράχης).

6. Στην Ποταμιά υπάρχουν δύο Ηρώα στον ίδιο χώρο, το παλαιότερο και το νεότερο.

7. Από τα Ηρώα 6 είναι εξατομικευμένης κατασκευής (Λιμένα, Πρίνου, Καλλιράχης-το νεότερο, Λιμεναρίων, Θεολόγου, Παναγίας), 4 πολύ απλά τετράπλευρα (Μαριών, Σκάλας Μαριών, Ποτού, Ποταμιάς -το παλαιότερο), 3 τετράπλευ-

14. Η πληροφορία προέρχεται από τον κ. Κώστα Μακαρίου.

ρα που διαφοροποιούνται από τα πολύ απλά (Ποταμιάς -νεότερο, Σκάλας Σωτήρος, Σκάλας Πρίνου).

8. Σε 5 Ηρώα υπάρχει στην πρόσθια όψη τους αφιέρωση στους πεσόντες υπέρ πατρίδος (Λιμένα, Καλλιράχης, Θεολόγου, Ποτού, Σκάλας Πρίνου), ενώ σε 2 από αυτά (Λιμένα και Καλλιράχης) και υπέρ πίστεως. Σε 2 από αυτά (Ποτού και Σκάλας Πρίνου) την αφιέρωση κάνει η 'Πατρίς ευγνωμονούσα', ενώ σε 1 (του Λιμένα) 'Η Κοινότης Θάσου'.

9. Σε 4 Ηρώα απαντά η επιγραφή «Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος» (Μαριών, Σκάλας Μαριών, Σκάλας Σωτήρος, Πρίνου), χωρίς μάλιστα να αναφέρεται σε κανένα από αυτά ο συγγραφέας Θουκυδίδης, και σε 1 (Ποταμιάς) η επιγραφή «Τάφος Ηρώων».

10. Σε 4 είναι χαραγμένα παράλληλα με την επιγραφή και τα ονόματα ντόπιων ηρώων (Σκάλας Πρίνου, Καλλιράχης, Ποταμιάς -το νεότερο και Θεολόγος).

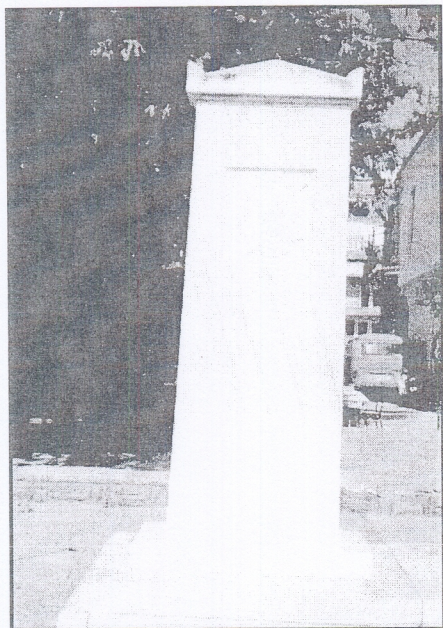
11. Σε 2 Ηρώα, της Ποταμιάς -το νεότερο και της Παναγίας, υπάρχουν στίχοι, στο πρώτο ένα δίστιχο και στο δεύτερο ένα απόσπασμα από το ποίημα του Καβάφη «Θερμοπύλες».

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Κάποια από τα Ηρώα χρειάζονται φροντίδα και συντήρηση, το ίδιο και ο χώρος που τα περιβάλλει. Στην περίπτωση αυτήν εμπίπτουν και τα Ηρώα της Σκάλας Πρίνου και του παλαιότερου μνημείου της Καλλιράχης για τους λόγους που προαναφέραμε.

2. Θα μπορούσε ίσως ο Δήμος να εκδώσει ένα λεύκωμα με τα Ηρώα (τουλάχιστον αυτά με την εξατομικευμένη κατασκευή) και τα σχετικά τους στοιχεία και σχόλια, καθώς και κάρτες, μια και τα Ηρώα αποτελούν στοιχεία ιστορίας, πολιτισμού και παράδοσης του τόπου.

3. Θα έπρεπε ίσως να επισημαίνονται στους τουριστικούς χάρτες τα Ηρώα που διακρίνονται για την ξεχωριστή κατασκευή τους και για την ιστορική τους σπουδαιότητα.

Ηρώο Λιμένα

Ηρώο Πρίνου

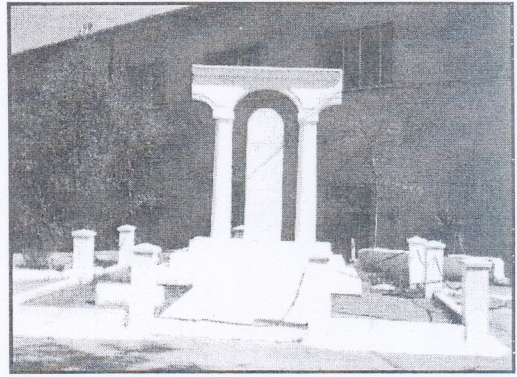
Ηρώο Καλλιράχης

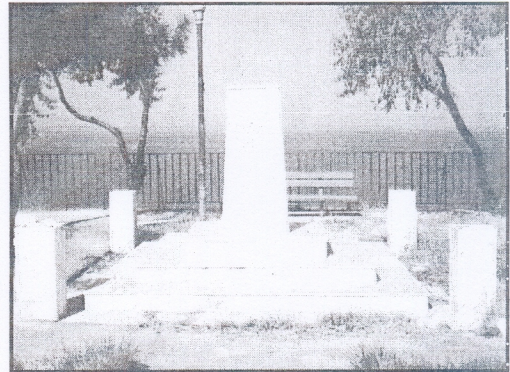
Ηρώο Λιμεναρίων

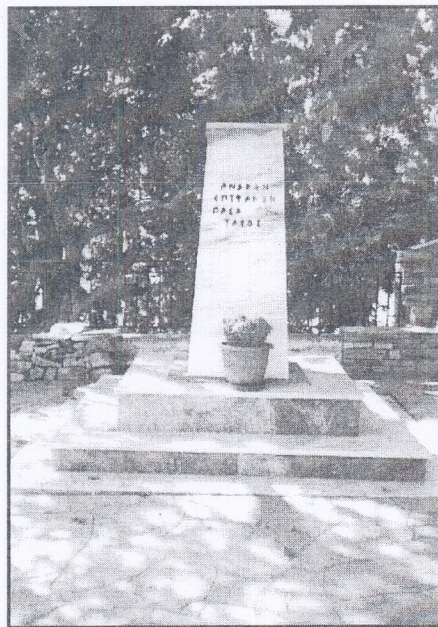
Ηρώο Θεολόγου

Ηρώο Παναγίας

Ηρώο Σκάλας Μαριών

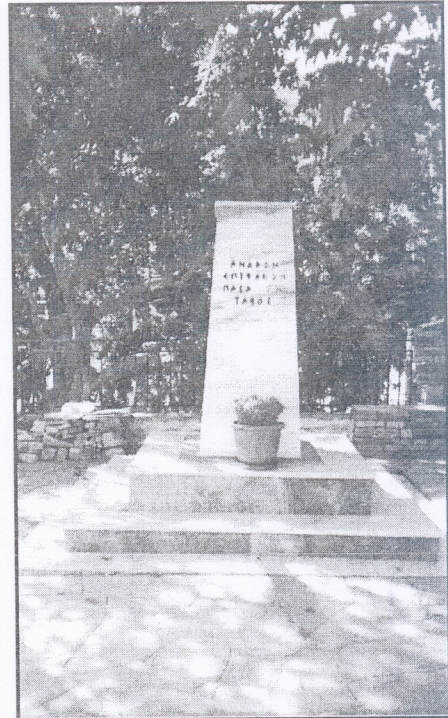
Ηρώο Μαριών

Ηρώο Ποτού

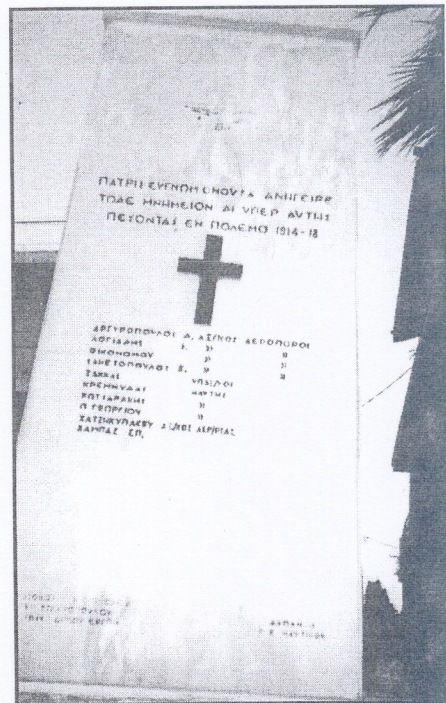
Ηρώο Ποταμιάς (νεότερο)

Ηρώο Μαριών

Ηρώο Σκάλας Σωτήρος

Ηρώο Σκάλας Πρίνου